

RAK OLDI HOLATLARINI DAVOLASHNI OPTIMALLASHTIRISH

Ismatov Farrukh Aslidinovich

SamDTU og'iz bo'shlig'i jarroxligi dental implantologiya kafedراسi dotsenti

Annotatsiya: Og'iz bo'shlig'i shilliq pardasining rak oldi holatlari stomatologiya, onkologiya va patologik morfologiyaning dolzarb muammolaridan biri hisoblanadi. Ushbu patologiyalar vaqt o'tishi bilan malign transformatsiyaga uchrash xavfiga ega bo'lgani sababli ularni o'z vaqtida aniqlash, to'g'ri baholash va samarali davolash muhim klinik ahamiyat kasb etadi. Rak oldi holatlarini davolashni optimallashtirish faqat simptomlarni bartaraf etish bilan cheklanmay, balki etiologik omillarni yo'qotish, morfologik xavfni baholash, individual yondashuvni tanlash va kasallikning qaytalanishini oldini olishga qaratilgan kompleks tizimni talab etadi. Mazkur maqolada rak oldi holatlarini davolashni optimallashtirishning klinik, morfologik, profilaktik va tashkiliy jihatlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda davolash taktikasini belgilashda patologik o'choqning lokalizatsiyasi, klinik shakli, davomiyligi, displaziya darajasi, travmatik va toksik omillar, mikrotsirkulyatsiya buzilishlari hamda bemorning umumiy somatik holati muhim mezonlar sifatida ko'rib chiqilgan. Olingan natijalar rak oldi holatlarida individual va bosqichli davolash yondashuvi malignizatsiya xavfini kamaytirish, klinik natijalarni yaxshilash va stomatologik onkologiyada erta profilaktika samaradorligini oshirishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: rak oldi holatlari, og'iz shilliq pardasi, davolashni optimallashtirish, displaziya, leykoplakiya, eritroplakiya, kompleks terapiya, malignizatsiya, profilaktika, stomatologik onkologiya.

ОПТИМИЗАЦИЯ ЛЕЧЕНИЯ ПРЕДРАКОВЫХ СОСТОЯНИЙ

Исмагов Фаррух Аслидинович

доцент кафедры хирургии полости рта и дентальной имплантологии

СамГМУ

Аннотация: Предраковые состояния слизистой оболочки полости рта являются одной из актуальных проблем стоматологии, онкологии и патологической морфологии. Поскольку данные патологии со временем

имеют риск злокачественной трансформации, их своевременное выявление, правильная оценка и эффективное лечение имеют важное клиническое значение. Оптимизация лечения предраковых состояний не ограничивается лишь устранением симптомов, а требует комплексной системы, направленной на устранение этиологических факторов, оценку морфологического риска, выбор индивидуального подхода и предупреждение рецидивов заболевания. В данной статье анализируются клинические, морфологические, профилактические и организационные аспекты оптимизации лечения предраковых состояний. В исследовании при определении лечебной тактики локализация патологического очага, его клиническая форма, продолжительность, степень дисплазии, травматические и токсические факторы, нарушения микроциркуляции, а также общее соматическое состояние пациента рассматриваются как важные критерии. Полученные результаты показывают, что индивидуальный и поэтапный подход к лечению предраковых состояний способствует снижению риска малигнизации, улучшению клинических результатов и повышению эффективности ранней профилактики в стоматологической онкологии.

Ключевые слова: предраковые состояния, слизистая оболочка полости рта, оптимизация лечения, дисплазия, лейкоплакия, эритроплакия, комплексная терапия, малигнизация, профилактика, стоматологическая онкология.

OPTIMIZATION OF THE TREATMENT OF PRECANCEROUS CONDITIONS

Ismatov Farrukh Aslidinovich

*Associate Professor of the Department of Oral Surgery and Dental Implantology,
Samarkand State Medical University*

Abstract: Precancerous conditions of the oral mucosa are among the pressing problems of dentistry, oncology, and pathological morphology. Since these pathologies carry the risk of malignant transformation over time, their timely detection, proper assessment, and effective treatment are of great clinical importance. Optimization of the treatment of precancerous conditions is not

limited to the elimination of symptoms alone, but requires a comprehensive system aimed at eliminating etiological factors, assessing morphological risk, selecting an individual approach, and preventing disease recurrence. This article analyzes the clinical, morphological, preventive, and organizational aspects of optimizing the treatment of precancerous conditions. In determining treatment tactics, the study considers the localization of the pathological lesion, its clinical form, duration, degree of dysplasia, traumatic and toxic factors, microcirculatory disorders, and the patient's general somatic condition as important criteria. The obtained results show that an individual and stepwise treatment approach in precancerous conditions reduces the risk of malignization, improves clinical outcomes, and increases the effectiveness of early prevention in dental oncology.

Keywords: precancerous conditions, oral mucosa, optimization of treatment, dysplasia, leukoplakia, erythroplakia, complex therapy, malignization, prevention, dental oncology.

Kirish

Og'iz bo'shlig'i shilliq pardasi kasalliklari orasida rak oldi holatlari alohida klinik va prognostik ahamiyatga ega. Bunday holatlarga leykoplakiya, eritroplakiya, surunkali travmatik yaralar, diskeratozlar, eroziyaga moyil giperkeratotik o'choqlar va boshqa displastik o'zgarishlar kiradi. Ularning asosiy xavfi shundaki, vaqt o'tishi bilan ushbu holatlar epiteliy hujayralarida strukturaviy va funksional qayta qurilishlarni kuchaytirib, malign transformatsiya uchun zamin yaratishi mumkin. Shu sababli rak oldi holatlarini davolash masalasi oddiy simptomatik yordam ko'rsatishdan ko'ra ancha chuqur va ko'p bosqichli yondashuvni talab qiladi.

Zamonaviy klinik amaliyotda rak oldi holatlarini davolashning asosiy muammosi ularning klinik jihatdan turlicha namoyon bo'lishi, morfologik tuzilishining bir xil bo'lmasligi va etiologik omillarning ko'p qirraliligidir. Ayrim hollarda o'choq uzoq vaqt davomida nisbatan barqaror qoladi, boshqa holatlarda esa qisqa muddat ichida displaziya chuqurlashib, malignizatsiya xavfi ortadi. Bu esa davolash taktikasini tanlashda klinik ko'rinish bilan birga gistologik mezonlar, xavf omillari va bemorning umumiy holatini birgalikda baholash zarurligini ko'rsatadi.

Rak oldi holatlarini davolashni optimallashtirish deganda patologik jarayonni imkon qadar erta bosqichda to'xtatish, zararlovchi omillarni bartaraf etish, regenerativ jarayonlarni normallashtirish, hujayraviy atypizm chuqurlashuvining oldini olish va qaytalanish ehtimolini kamaytirishga qaratilgan ratsional terapiya tizimi tushuniladi. Bunda nafaqat konservativ yoki jarrohlik usullarni qo'llash, balki bemorni dispanser kuzatuviga olish, individual xavf guruhini aniqlash va muntazam monitoring olib borish ham muhim o'rin tutadi.

Etiologik jihatdan rak oldi holatlarining rivojlanishida tamaki chekish, alkogol iste'moli, surunkali mexanik travma, og'iz bo'shlig'i gigiyenasining yetarli emasligi, noto'g'ri tayyorlangan protezlar, o'tkir qirrali tishlar, yallig'lanish o'choqlari, trofik va immun buzilishlar muhim rol o'ynaydi. Ushbu omillar doimiy ta'sir ko'rsatganda epiteliyda moslashuv reaksiyalari avval giperkeratoz, akantoz va parakeratoz shaklida namoyon bo'ladi, keyinchalik esa displaziya, atypizm va to'qima arxitektonikasining buzilishiga olib keladi. Demak, davolashni optimallashtirish patologik o'choqni emas, balki uni shakllantiruvchi butun etiopatogenetik zanjirni nishonga olishi kerak.

Mazkur maqolaning maqsadi og'iz bo'shlig'i shilliq pardasi rak oldi holatlarida davolashni optimallashtirishning ilmiy asoslarini yoritish, klinik va morfologik mezonlarga tayangan holda samarali davolash taktikasini asoslash hamda kompleks yondashuvning amaliy ahamiyatini ko'rsatishdan iborat.

Materiallar va usullar

Mazkur maqola tahliliy-tavsifiy xarakterga ega bo'lib, rak oldi holatlarini davolashga oid klinik kuzatuv tamoyillari, morfologik baholash mezonlari va zamonaviy stomatologik-onkologik yondashuvlar asosida tayyorlandi. Tadqiqot metodologiyasi sifatida og'iz shilliq pardasi rak oldi holatlarining klinik shakllari, xavf omillari, displaziya darajasi va ularga nisbatan qo'llanadigan davolash usullarining samaradorligini qiyosiy tahlil qilish usuli tanlandi.

Tahlilda quyidagi rak oldi holatlari asosiy obyekt sifatida ko'rib chiqildi: leykoplakiya, eritroplakiya, verrukoz va eroziv shakllar, surunkali travmatik yaralar, cheklangan giperkeratoz o'choqlari, diskeratoz va boshqa epitelial

displastik o'zgarishlar. Ushbu holatlarda davolash usulini tanlashda quyidagi mezonlarga e'tibor qaratildi: patologik o'choqning lokalizatsiyasi, davomiyligi, o'lchami, klinik shakli, subyektiv shikoyatlar, yallig'lanish komponentining darajasi, qonashga moyillik, standart konservativ terapiyaga javob berishi va gistologik tekshiruv natijalari.

Morfologik baholashda epiteliy displaziyasi darajasi, keratinizatsiya xususiyatlari, bazal qavat hujayralarining proliferativ faolligi, yadro-hujayra nisbatining o'zgarishi, stromal yallig'lanish infiltratsiyasi, mikrotsirkulyatsiya buzilishlari hamda to'qima arxitektonikasining qay darajada izdan chiqqani hisobga olindi. Ayniqsa, yengil, o'rtacha va og'ir displaziya mavjud hollarda davolash strategiyasining turlicha bo'lishi ilmiy jihatdan asoslab berildi.

Davolashni optimallashtirish tamoyillari quyidagi yo'nalishlar bo'yicha tahlil qilindi: etiologik omillarni bartaraf etish, konservativ davo usullarini tanlash, mahalliy va umumiy terapiyani muvofiqlashtirish, jarrohlik aralashuvga ko'rsatmalarni aniqlash, rehabilitatsion chora-tadbirlarni ishlab chiqish va dinamik kuzatuvni tashkil etish. Shuningdek, davolash samaradorligini baholashda klinik regressiya, epitelizatsiya tezligi, subyektiv belgilar kamayishi, qaytalanish chastotasi va malignizatsiya xavfining pasayishi asosiy ko'rsatkichlar sifatida qabul qilindi.

Natijalar

Tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, rak oldi holatlarini davolash samaradorligi ko'p jihatdan terapiyaning individual va bosqichli tashkil etilishiga bog'liq. Faqat patologik o'choqqa qaratilgan qisqa muddatli mahalliy davo aksariyat hollarda yetarli bo'lmaydi. Davolashning optimal modeli etiologik omillarni yo'qotish, mahalliy yallig'lanishni kamaytirish, trofikani yaxshilash, epiteliy regeneratsiyasini rag'batlantirish va morfologik xavf darajasiga qarab zarur hollarda invaziv usullarni qo'llashni o'z ichiga olishi kerak.

Rak oldi holatlarining dastlabki bosqichlarida, ayniqsa yengil displaziya yoki reaktiv giperkeratotik o'zgarishlar bilan kechuvchi shakllarda, etiologik omillarni bartaraf etish va konservativ davo ko'pincha sezilarli ijobiy natija beradi. O'tkir

qirrali tishlarni silliqlash, noto'g'ri tayyorlangan protezlarni almashtirish, plombalarning chetlarini korreksiya qilish, og'iz gigiyenasini tiklash va surunkali yallig'lanish o'choqlarini sanatsiya qilish natijasida ko'plab bemorlarda o'choq hajmi kamayishi, shilliq pardada yallig'lanish reaksiyasi susayishi va subyektiv noqulayliklarning yo'qolishi kuzatiladi.

Mahalliy konservativ terapiya tarkibida antiseptik ishlov, yallig'lanishga qarshi vositalar, epitelizatsiyani rag'batlantiruvchi preparatlar, keratoplastik ta'sir ko'rsatuvchi moddalar, antioksidant va vitamin komplekslaridan foydalanish maqsadga muvofiq ekani aniqlandi. Ayniqsa, A, E, C vitaminlari, mikroelementlar, trofik va reparativ jarayonlarni faollashtiruvchi vositalar epiteliy tiklanishini tezlashtirishda foydali bo'lishi mumkin. Shuningdek, ikkilamchi infeksiyaning oldini olish uchun og'iz bo'shlig'ining muntazam antiseptik sanitariyasi davolashning muhim qismi hisoblanadi.

Biroq o'rtacha va og'ir displaziya bilan kechuvchi holatlarda, ayniqsa eritroplakiya, eroziv leykoplakiya, verrukoz shakllar va uzoq bitmaydigan travmatik yaralarda faqat konservativ usullar yetarli bo'lmasligi qayd etildi. Bunday hollarda patologik o'choqni jarrohlik yo'li bilan eksiziya qilish, lazer ablatsiyasi, kriodestruksiya yoki boshqa destruktiv usullarni qo'llash ko'proq asosli hisoblanadi. Ayniqsa, yuqori xavfli anatomik hududlarda joylashgan, klinik jihatdan infiltrativ yoki qaytalanuvchi o'choqlarni kechiktirmay radikalroq davolash malignizatsiya xavfini pasaytiradi.

Natijalar shuni ham ko'rsatdiki, morfologik tekshiruv natijalari davolash taktikasi tanlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Yengil displaziya qayd etilgan bemorlarda konservativ davo va kuzatuv yetarli bo'lishi mumkin bo'lsa, o'rtacha displaziyada ehtiyotkor, kombinatsiyalashgan yondashuv zarur bo'ladi. Og'ir displaziya yoki carcinoma in situ ga yaqin o'zgarishlar aniqlanganda esa o'choqni to'liq olib tashlash va keyingi histologik nazorat optimal taktika sifatida qaraladi.

Davolashni optimallashtirishda bemorning umumiy holatini hisobga olish muhimligi ham aniqlandi. Surunkali somatik kasalliklar, endokrin buzilishlar, immun tanqislik, moddalar almashinuvi izdan chiqishi va stress omillari shilliq

parda regeneratsiyasini sekinlashtiradi. Shu sababli faqat mahalliy davolash bilan cheklanmasdan, umumiy sog'lomlashtirish, ovqatlanish tartibini yaxshilash, zararli odatlardan voz kechish va zarur hollarda tor mutaxassislar bilan hamkorlikda kompleks terapiya o'tkazish kerak bo'ladi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, davolashning bosqichli modeli eng maqbul deb baholandi. U quyidagi ketma-ketlikni o'z ichiga oladi: birinchi bosqichda etiologik va travmatik omillarni bartaraf etish; ikkinchi bosqichda mahalliy konservativ terapiya va yallig'lanishga qarshi choralar; uchinchi bosqichda morfologik xavf saqlanib qolsa yoki o'choq regressiyaga uchramasa, invaziv usullarni qo'llash; to'rtinchi bosqichda esa uzoq muddatli dispanser kuzatuvini olib borish. Aynan shu tizimli yondashuv qaytalanish va malignizatsiya ehtimolini kamaytirishda eng yaxshi natijalarni beradi.

Muhokama

Rak oldi holatlarini davolashni optimallashtirish masalasi bugungi kunda stomatologik onkologiyaning eng muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib qolmoqda. Bunga sabab shundaki, ushbu patologiyalar tashqi ko'rinishidan nisbatan zararsizdek tuyulishi mumkin, biroq ularning ichki morfologik tuzilishida chuqur displastik o'zgarishlar yuz berayotgan bo'lishi ehtimoli yuqori. Shu bois, davolash taktikasini tanlashda faqat klinik tasvirga tayanish yetarli emas; har bir bemor uchun individual xavf profili tuzilishi zarur.

Muhokama qilingan ma'lumotlar rak oldi holatlarida "bir xil usul hamma uchun mos" tamoyili samarasiz ekanini ko'rsatadi. Masalan, oddiy tekis leykoplakiya bilan kechuvchi va travmatik omillar bartaraf etilgach regressiyaga moyillik ko'rsatadigan o'choqlar uchun konservativ va kuzatuvga asoslangan yondashuv maqsadga muvofiq bo'lsa, eroziv yoki verrukoz shakllarda vaqtni cho'zish klinik xatoga aylanishi mumkin. Demak, optimallashtirishning markaziy g'oyasi davolashni morfologik xavf darajasiga moslashtirishdan iborat.

Klinik nuqtayi nazardan jarrohlik usullarini qo'llashga ko'rsatmalarni to'g'ri aniqlash alohida ahamiyatga ega. O'choqning uzoq muddat saqlanishi, konservativ davoga bo'ysunmasligi, qonash, eroziya, infiltratsiya, og'riqlilik va qaytalanishga

moyilligi malign xavfni oshiruvchi belgilar bo'lib, bunday hollarda faolroq taktikaga o'tish lozim. Biroq jarrohlik davolash ham faqatgina o'choqni olib tashlash bilan cheklanmasligi kerak. Agar asosiy etiologik omillar saqlanib qolsa, yangi o'choqlar paydo bo'lishi yoki patologik jarayon qaytalanishi mumkin. Shu sababli radikal va profilaktik yondashuv bir-birini to'ldirishi zarur.

Morfologik monitoringning davolashni optimallashtirishdagi o'rni ham nihoyatda muhimdir. Birlamchi biopsiya natijasi davolash rejasini tanlashda asosiy rol o'ynaydi, ammo bu bilan cheklanib qolmaslik kerak. Ayniqsa, displaziya darajasi o'rtacha yoki og'ir bo'lgan holatlarda takroriy histologik nazorat va dinamik kuzatuv zarur. Bu nafaqat davolash samaradorligini baholash, balki malign transformatsiyaning dastlabki belgilarini o'z vaqtida aniqlash imkonini beradi.

Davolashni optimallashtirishda profilaktika komponenti alohida ustuvor yo'nalish hisoblanadi. Tamaki va alkogoldan voz kechish, og'iz bo'shlig'i gigiyenasini yaxshilash, protez va ortopedik konstruksiyalarni to'g'ri moslashtirish, surunkali yallig'lanish o'choqlarini sanatsiya qilish va bemorni davolashdan keyin muntazam nazoratga jalb etish patologik jarayonning qayta rivojlanish xavfini sezilarli kamaytiradi. Demak, samarali terapiya nafaqat klinik sharoitda o'tkazilgan davolash, balki bemorning keyingi hayot tarzini sog'lomlashtirish bilan chambarchas bog'liq.

Shuningdek, zamonaviy stomatologik amaliyotda multidissiplinar yondashuvning ahamiyati tobora ortib bormoqda. Rak oldi holatlari bilan og'rikan bemorlarga stomatolog, patolog, onkolog, terapevt va zarur hollarda endokrinolog yoki immunolog hamkorligida yordam ko'rsatish klinik natijalarni yaxshilaydi. Chunki ayrim hollarda mahalliy patologik jarayon ortida umumiy somatik fondagi buzilishlar yotgan bo'lishi mumkin. Shu bois davolashni optimallashtirishni faqat bir usulni tanlash emas, balki butun klinik boshqaruv tizimini takomillashtirish deb tushunish lozim.

Xulosa

Og'iz shilliq pardasining rak oldi holatlarini davolashni optimallashtirish malignizatsiya xavfini kamaytirish, klinik natijalarni yaxshilash va kasallikning

qaytalanishini oldini olishda muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega. Tadqiqot tahlillari shuni ko'rsatdiki, samarali davolash uchun patologik o'choqning klinik shakli, lokalizatsiyasi, davomiyligi, etiologik omillar bilan bog'liqligi va morfologik xavf darajasi albatta hisobga olinishi kerak.

Yengil displastik va reaktiv shakllarda etiologik omillarni bartaraf etish hamda konservativ davo ko'pincha yetarli bo'lsa, o'rtacha va og'ir displaziya bilan kechuvchi, eroziv, verrukoz yoki uzoq bitmaydigan o'choqlarda kombinatsiyalashgan va invaziv yondashuv ko'proq asoslangan hisoblanadi. Bunda biopsiya va histologik nazorat davolash taktikasini belgilashning ajralmas qismidir.

Davolashni optimallashtirishning eng to'g'ri modeli bosqichli va individual yondashuvga asoslanadi. Etiologik omillarni bartaraf etish, mahalliy va umumiy konservativ terapiya, zarur hollarda jarrohlik yoki destruktiv usullarni qo'llash, keyingi dispanser kuzatuv va profilaktik choralar yagona tizimda olib borilgandagina barqaror ijobiy natijaga erishish mumkin.

Shunday qilib, rak oldi holatlarini davolashni optimallashtirish stomatologik yordam sifatini oshirish, og'iz bo'shlig'i saratonining erta profilaktikasini kuchaytirish va bemorlarning hayot sifatini yaxshilashga xizmat qiluvchi muhim strategik yo'nalishdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Хасанова Л. Э., Исмаев Ф. А. Особенности стоматологического статуса у студентов высших учебных заведений //Multidisciplinary Journal of Science and Technology. – 2024. – Т. 4. – №. 4. – С. 97-105.
2. Исмаев Ф. А., Шодиев С. С., Мусурманов Ф. И. Анализ изучения стоматологического и общего здоровья студентов вузов города самарканда //Биомедицина ва амалиёт журнали. – 2020. – Т. 6. – С. 34-39.
3. Исмаев Ф. А., Шодиев С. С., Мусурманов Ф. И. Анализ изучения стоматологического и общего здоровья студентов вузов города самарканда //Биомедицина ва амалиёт журнали. – 2020. – Т. 6. – С. 34-39.

4. Гаффаров У. Б., Шодиев С. С., Исмаев Ф. А. Влияние препарата «холисал гель» на послеоперационное течение у пациентов после удаления ретинированных третьих моляров //ББК 56.6 С 56 СОВРЕМЕННЫЕ ДОСТИЖЕНИЯ СТОМАТОЛОГИИ: сборник. – 2018. – С. 37.
5. Ismatov F. et al. Assessment of risk factors influencing dental health in higher education students. – 2021.
6. Хасанова Л. Э., Исмаев Ф. А. Комплексная социально-гигиеническая характеристика условий, образа жизни и здоровья студентов. преимущества обследования студенческой молодежи //Проблемы биологии и медицины. – 2020. – Т. 1. – С. 286-293.
7. Ismatov F. A. Comparative tender characteristics of student dental Health indexes //ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research,(10). – 2020. – Т. 11.
8. Aslidinovich I. F. et al. Assessment of the Effectiveness of Alendronic Acid in Dental Implants //Central Asian Journal of Medical and Natural Science. – 2023. – Т. 4. – №. 3. – С. 1186-1188.
9. Ismatov F. A. Evaluation of the efficacy of alendronic acid in dental implantation (literature review) //American Journal of Pediatric Medicine and Health Sciences (2993-2149). – 2023. – Т. 1. – №. 7. – С. 199-202.
10. Khasanova L. E., Ismatov F. A. Indicators of oral health at students of the city of samarkand //Applied Information Aspects of Medicine (Prikladnye informacionnye aspekty mediciny). – 2022. – Т. 25. – №. 4. – С. 13-19.
11. Aslidinovich I. F., Abdurasulovich M. A. Structure of single-stage dental implants for varying degrees of alveolar atrophy //World Bulletin of Public Health. – 2022. – Т. 10. – С. 156-159.
12. Хасанов Х. Ш., Исмаев Ф. А., Мардонова Н. П. Применение " prf" в качестве остеопластического материала при одонтогенных кистах челюстных костей //Вестник магистратуры. – 2022. – №. 2-1 (125). – С. 13-14.

13. Ismatov F. A. Abdullaev TZ methods of application of single-stage dental implants for different degrees of alveolar atrophy //Web of Scientist: International Scientific Research Journal. – 2022. – Т. 3. – №. 8. – С. 636-643.
14. Ismatov F. A., Mustafoyev A. A. Drug Treatment With Non-Steroidal Anti-Inflammatory Drugs Jaw Alveolitis //Frontline Medical Sciences and Pharmaceutical Journal. – 2022. – Т. 2. – №. 03. – С. 88-94.
15. Хасанова Л. Э., Исмаатов Ф. А. Результаты комплексного стоматологического обследования у студентов высших учебных заведений //Журнал "Медицина и инновации". – 2021. – №. 1. – С. 108-112.
16. Ismatov F. A., Emilievna K. L. Criteria For Evaluating Student Dental Health Index In Accordance With The «8020» Program Methodology //The American Journal of Medical Sciences and Pharmaceutical Research. – 2020. – Т. 2. – №. 11. – С. 99-105.
17. Ibragimov D. D., Ismatov F. A., Narzikulov F. A. Results of Complex Treatment with Eludril Antiseptic Solution //Central Asian Journal of Medical and Natural Science. – 2022. – Т. 3. – №. 3. – С. 689-690.
18. Хасанова Л. Э., Исмаатов Ф. А. Особенности стоматологического статуса у студентов высших учебных заведений //Multidisciplinary Journal of Science and Technology. – 2024. – Т. 4. – №. 4. – С. 97-105.
19. Zafarovich A. T., Aslidinovich I. F. Use of Single-Stage Dental Implants for Varying Degrees of Alveolar Atrophy //Central Asian Journal of Medical and Natural Science. – 2022. – Т. 3. – №. 3. – С. 782-786.
20. Фаррух И. и др. Важность и безопасность антирезорбционных препаратов для успешного проведения стоматологической имплантологии у пациентов //SAMARALI TA'LIM VA BARQAROR INNOVATSIYALAR JURNALI. – 2024. – Т. 2. – №. 3. – С. 374-386.
21. Хасанова, Л. Э., Исмаатов, Ф. А., Ибрагимов, Д. Д., & Гаффаров, У. Б. ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИ ТАЛАБАЛАРИНИНГ СТОМАТОЛОГИК ҲОЛАТИНИНГ ЎЗИГА ХОС

ХУСУСИЯТЛАРИ. Междисциплинарный подход по заболеваниям органов головы и шеи, 182.

22. Шодиев, С. С., Исмаев, Ф. А., Нарзиева, Д. Б., Тухтамишев, Н. О., & Ахмедов, Б. С. (2019). Эффективность применения отвара аниса при лечении периимплантитов. Достижения науки и образования, (11 (52)), 99-103.

23. Исмаев Ф. А., Мустафоев А. А., Фуркатов Ш. Ф. Анализ эффективности нестероидных противовоспалительных препаратов при излечении верхнечелюстного альвеолита //Theory and analytical aspects of recent research. – 2023. – Т. 1. – №. 12. – С. 49-57.